

TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISH VA SAMARADORLIGINI TA`MINLASH

Rustamov Shohruxbek

Kelajakda rivojlanayotgan va rivojlangan dunyoda ko'proq texnologiyalar joriy etilishi hamda qo'llanilishi kuzatiladi. Texnologiyalarning rivojlanishi bank sektorini rivojlantirishga katta yordam beradi. Bugungi kunda dunyo bank tizimida qo'llanilayotgan ba'zi eski va yangi texnologiyalar quyidagilardan iborat.

БАНК ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ

☐ Automated Teller Machine (ATM) ☐ Mobile Banking ☐ Internet Banking ☐ SIM Application-toolkit ☐ RFID Technology ☐ Contactless Payments using Near Field Technology (NFC) ☐ Mobile Money	☐ Video Teller Machine (VTM) ☐ Secure Short Messaging Service (SSMS) ☐ Near Sound Data Transfer (NSDT) ☐ Telephone Banking or Interactive Voice Response (IVR) ☐ Wireless Application Protocol (WAP) ☐ Unstructured Supplementary Service Data (USSD)

1-rasm Bugungi kunda dunyo banklarida foydalaniladigan bank texnologiyalari

Automated Teller Machine (ATM). Bu avtomatlashtirilgan bankomat bo'lib, u butun dunyoda qo'llaniladigan texnologiyadir. Bankomat mijozlarga har qanday vaqtda naqd pul kerak bo'lganda pulni naqd qilish imkoniyatiga ega bo'lishiga yordam beradi. Mijozni identifikasiyalash uchun bank tomonidan taqdim etiladigan PINkoddan foydalaniladi. Ushbu xizmatdan foydalanish uchun mijoz bankda hisob raqamiga, debet yoki kredit kartaga ega bo'lishi kerak. Pulni dunyoning istalgan nuqtasidan olish mumkin.

Mobile Banking. Mobil bank – bu mijozlar uchun taqdim etilayotgan bank sohasida qo'llaniladigan eng yangi texnologiyalar. Mijozda aqlli telefon, planshet yoki shaxsiy raqamli qurilma bo'lishi kerak. Windows, Android, IOS va boshqa uyali telefonlarning operatsion dasturlariga mos keladigan dastur ishlab chiqilgan. Mobil dastur to'g'ridan-to'g'ri mobil qurilmaga yuklab olinadi. Mijoz mobil internet yoki Wi-Fi tarmog'ida faol internet aloqasiga ega bo'lishi kerak, shunda mobil bank xizmatidan foydalanish mumkin.

Internet Banking. Mijoz internet orqali o'z bank hisob raqami bo'yicha hisob balansi so'roviga kirish, to'lovlarni amalga oshirish, pul o'tkazmalari, xalqaro pul to'lovlari, doimiy tartib va to'g'ridan-to'g'ri debet to'lovlarini yaratish va yangilash hamda so'nggi operatsiyalarni tekshirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Mijoz veb-saytga shaxsiy kompyuter yoki noutbuk orqali kiradi va hisob ma'lumotlariga dunyoning istalgan nuqtasidan kirish mumkin. Internetda quyidagi xizmatlardan foydalanish mumkin; hisob balansi bo'yicha so'rov, hisobvaraqlar o'rtasida pul o'tkazmasi, doimiy buyurtma va to'g'ridan-to'g'ri debet to'lovlarini yaratish va yangilash, pul o'tkazmalari, hisob-kitoblarga umumiy nuqta, hisob

tarixi, kreditni to'lash, oldindan to'langan kartani to'ldirish va parolni o'zgartirish shular jumlasidandir.

Video Teller Machine (VTM): banklar orqali taqdim etiladigan yangi va innovasion xizmat. Mijoz barcha bank operasialari uchun VTM orqali mijozlarga xizmat ko'rsatish vakiliga masofadan ulanadi. VTM mijozlarga barcha filiallar bank xizmatlarini taklif etadi.

Secure Short Messaging Service (SSMS): SSMS-banking mijozlarning mobil telefonlariga matnli xabarlarni yuborishi va qabul qilishi uchun ishlatiladi. Banklar mijozlarning mobil telefon raqamlarini hisobga olishlarini olib boradilar, mijozlar o'zlarining bank hisob raqamlari bo'yicha so'rovlar o'tkazishlari mumkin. Bank orqali SSMS bank xizmatidan foydalanish uchun mijoz o'z mobil raqamini ro'yxatdan o'tkazishi kerak. Shuningdek, bank hisobvaraqda sodir bo'lgan har bir operatsiya to'g'risida mijozlarga xabar yuboradi. Tranzaksiya mobil bank xizmatiga tayinlangan raqamga SSMS yuborish orqali amalga oshiriladi.

SIM Application-toolkit: Bu mijoz bilan o'zaro aloqada bo'lishiga imkon beradigan, interaktiv menyusi dasturlashtirilgan standart SIM-karta sifatida ko'rsatilgan. O'zaro ta'sir mijoz va tarmoq o'rtasida bo'lib, almashinuv mijozga interaktiv menyu va dastur orqali ma'lumot kiritilishi bilan amalga oshiriladi. Uyali aloqa operatorlari o'zlarining SIM-kartalariga mijozlar uchun yangilanishlarni tarmoq orqali yoki butunlay yangi SIM-kartalarni chiqarishlari mumkin. Uyali aloqa operatorlari va moliya institutlari uchun SIMga asoslangan dasturlarni amalga oshirishning eng katta afzalligi, bu firmalarning arizasi SIMda bo'lishini kafolatlaydi va shu sababli bankka raqobatbardosh ustunlik beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Antunes J., Hadi-Vencheh A., Jamshidi A., Tan Y., and Wanke P. "Bank efficiency estimation in China: DEA-RENNa approach," *Ann Oper Res*, vol. 315, no. 2, pp. 1373–1398, (2022);
2. Ashta A. Biot-Paquerot G. FinTech evolution: Strategic value management issues in a fast changing industry // *Briefings in entrepreneurial finance*. Volume 27, Issue 4. July 2018. – 301-311 r.
3. Assaf A., Berger A.N. and others, Does efficiency help banks survive and thrive during financial crises?, *Journal of Banking and Finance*, 106, (2019), pp. 445–470;
4. Aduda, J. & Kingoo, N., 2012, 'The relationship between electronic banking and financial performance among commercial banks in Kenya', *Journal of Finance and Investment Analysis* 1(3), 99-118.